

รายงานสรุปการรับคณะศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ
ศึกษาดูงาน ณ โรงงานทอผ้า ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ
โครงการพัฒนาต่อยอด (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
วันอังคารที่ 26 มีนาคม 2562

1. ข้อมูลคณะ

ที่มาและความสำคัญ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ ได้เข้าไปส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มทอผ้าในพื้นที่ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้มีกลุ่มลูกค้าเพิ่มมากขึ้น มีการขายเพิ่มขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของตลาด ทางศูนย์เรียนรู้ฯ จึงได้ทำหนังสือขออนุญาตให้เจ้าหน้าที่ศูนย์เรียนรู้ฯ มาศึกษาเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่โรงงานทอผ้า เย็บผ้า ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ ซึ่งหนังสือเรียนมายังผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ลงวันที่ 20 มีนาคม 2562
วัตถุประสงค์	1. เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการทอผ้า กับเจ้าหน้าที่ส่วนงานโรงงานทอผ้า มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2. เยี่ยมชมโรงงานทอผ้าเพื่อทำความเข้าใจ และรู้จักอุปกรณ์ทอผ้าในแบบดอยตุง การออกแบบดีไซน์ ขั้นตอนการทอผ้า การควบคุมคุณภาพ และขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพสินค้า
ระดับ	คะแนนคณะ 4 ระดับความสำคัญ ระดับ 2 องค์การช่วยเหลือสังคม ระดับวัตถุประสงค์ ระดับ 2 การเรียนรู้เฉพาะเจาะจง (โรงงานทอผ้า เย็บผ้า)
องค์ประกอบ	คณะ 2 ท่าน ประกอบไปด้วย 1. นายธีรศักดิ์ เจียมจรัสโชค เลขานุการประธานอำนวยการสำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ 2. นางสาววลัยลักษณ์ แก้วท่า ผู้ช่วยปฏิบัติงานเลขานุการประธานอำนวยการสำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ

เจ้าหน้าที่รับ คณะ	- เจ้าหน้าที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ที่ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทอผ้า 1. นางสาวดาราลักษณ์ นันตะเรื่อน ผู้จัดการโรงงานทอผ้า เย็บผ้า 2. นางสาวทอง อักษรศรี เจ้าหน้าที่แผนกงานทอตัวอย่าง 3. นางคำ คำคำจริง เจ้าหน้าที่แผนกทอผ้า 4. นางสาวจตุพร เทพนิล เจ้าหน้าที่ออกแบบดีไซน์ 5. นายศุภกร ภาโชค เกษพานิช เจ้าหน้าที่ออกแบบดีไซน์ 6. นางอมรรัตน์ บังคมเนตร ผู้จัดการเผยแพร่องค์ความรู้ มหาวิทยาลัยที่มีชีวิต - ผู้ประสานงานของมูลนิธิฯ นางสาวพรพิมล ใหม่น้อย - ผู้รับคณะ นางสาวพรพิมล ใหม่น้อย
แหล่ง สนับสนุน งบประมาณ	ค่าใช้จ่ายผลงาน 916 – 200 – 511 (จัดศึกษาดูงานและฝึกอบรมฯ) เหตุที่สนับสนุน เพราะเป็นคณะที่ประสานมาจากสำนักงานในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาฯ ซึ่งตั้งใจนำความรู้ไปขยายผลต่อในศูนย์ของโครงการอย่างแท้จริง
ประเด็นสำคัญ	- เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าให้มากขึ้น เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนากลุ่มทอผ้าที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี - เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้ในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ฯ และสร้างความร่วมมือการทำงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2. กำหนดการคณะ

วันอังคารที่ 26 มีนาคม 2562

08.30 – 09.00 น.	พูดคุยเกี่ยวกับความเป็นมาของศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ และความเป็นมาของโรงงานทอผ้า ในโครงการพัฒนาตอยตุงฯ โดย คุณอมรรัตน์ บังคมเนตร ณ โรงงานคั่วกาแฟ
09.00 – 10.30 น.	พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทอผ้าของตอยตุง การเริ่มต้นทำ อุปสรรคและปัญหา การออกแบบ การแกะลายผ้า การทดลอง อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าหน้าที่ส่วนงานโรงงานทอผ้า ณ ห้องประชุมเล็ก โรงงานทอผ้า
10.30 – 11.30 น.	ดูขั้นตอนการทอผ้า ณ โรงงานทอผ้า ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ
11.30 น.	เดินทางกลับ

3. สรุปการศึกษาดูงาน

คุณอมรรัตน์ บังคมเนตร ได้พูดคุยกับคณะถึงความเป็นมาของศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ ซึ่งศูนย์นี้ไม่ได้มีเฉพาะแต่โรงงานทอผ้า มีหลายโรงงาน มีงานที่หลากหลายงานเพื่อให้ชาวบ้านทำ เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านได้ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยยึดศักยภาพเดิมของชาวบ้าน สิ่งที่เขาทำได้ทำเป็นเป็นหลัก แต่ทางโครงการจะไปเพิ่มเติมเสริมในสิ่งที่เขายังขาดยังไม่มี และที่สำคัญผลิตภัณฑ์ที่ทำนั้นต้องทำตามตลาดต้องการ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้นผลิตมาแล้วขายได้ งานของศูนย์การเรียนรู้ ตำบลวังทอง เพิ่งเริ่มต้นก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับโครงการพัฒนาตอยตุงฯ เมื่อ 27 ปีที่แล้ว เมื่อครั้งที่เริ่มจัดตั้งกลุ่มทอผ้า โดยชาวบ้านนั้นมีศักยภาพทอผ้าอยู่แล้วเป็นทุนเดิม แต่พวกเขาจะทอผ้าโดยภูมิปัญญาแบบเดิมที่บรรพบุรุษเคยสอนมาจากรุ่นสู่รุ่น แต่การผลิตมาเพื่อขายนั้นต้องตอบโจทย์ตลาด ดังนั้นทางโครงการฯ จึงจ้างให้ชาวบ้านมาฝึกงานการทอผ้าแบบใหม่ๆ ลายที่ยากขึ้นจากลายเดิมที่ทอเป็น มีครูมาสอนและให้ทออย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน เมื่อทอขายยากเป็นแล้ว ก็ให้ทอผ้าที่มีการออกแบบลายผ้ามาก่อน โดยจะมีดีไซน์เนอร์เป็นคนออกแบบลายผ้า แต่ดีไซน์เนอร์ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ เป็นคนต่างถิ่น จึงยังไม่เข้าใจวิถีชีวิต อัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ตอยตุง เมื่อออกแบบมาแล้วลดขายจะเป็นไปตามจินตนาการของดีไซน์เนอร์ แต่พอมาทอจริงๆ แล้วทำไม่ได้ ปัญหาที่พบ คือ ดีไซน์เนอร์ออกแบบได้ แต่ทอผ้าไม่เป็น แต่คนทอผ้าเป็นนั้นก็อ่านลายผ้าตามที่ดีไซน์เนอร์ออกแบบมานั้นไม่เข้าใจ ดังนั้นทางผู้บริหารโครงการฯ จึงให้ดีไซน์เนอร์ที่ออกแบบลายผ้า เวลาทำงานต้องมาทำงานอยู่ที่โรงงานทอผ้าที่ตอยตุง และทำงานร่วมกันกับชาวบ้านที่ทอผ้า เพื่อว่าจะได้พูดคุยกันถึงความเป็นไปได้ในการออกแบบลายผ้าทอนั้นๆ อีกทั้งยังเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกด้วย ช่วยกันทำงานจนเป็นผลงานที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ มีผลิตภัณฑ์แล้ว ก็มีการสร้างเป็นแบรนด์ตอยตุง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนต่อไป หากแต่การพัฒนาจะยังไม่หยุดนิ่ง ยังคงต้องทำและต่อยอดไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

คุณอมรรัตน์ บังคมเนตร ร่วม
พูดคุยกับคณะที่โรงงานคั่วกาแฟ

จากนั้นคณะได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเจ้าหน้าที่โรงงานทอผ้า คุณธีรศักดิ์ ได้เล่าความเป็นมาเกี่ยวกับการส่งเสริมงานทอผ้าให้กับกลุ่มทอผ้าที่ตำบลวังทอง ให้ทีมแม่ฟ้าหลวงฟังว่า ศูนย์เรียนรู้ฯ ได้เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทอผ้า 6 ปีแล้ว โดยเริ่มต้นจากกลุ่มแม่บ้านในชุมชนรวมตัวกันเอง มีสมาชิก 30 ท่าน ช่วงเวลาที่ผ่านมารูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นผ้ามัดหมี่ลายดั้งเดิม ตามแบบฉบับของภูมิปัญญาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตภัณฑ์ขายได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ทางศูนย์เรียนรู้ฯ ก็หาตลาดให้เสมอมา

ที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นเส้นทางผ่านไปยังเขาค้อชะโนด แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี มีผู้คนสัญจรไปมาจำนวนมาก ทำให้สมาชิกกลุ่มต้องการพัฒนาสินค้าให้สวยงามเพื่อสร้างรายได้เพิ่มทางศูนย์เรียนรู้ฯ จึงให้ดีไซน์เนอร์ที่อยู่กรุงเทพฯ ออกแบบลายผ้าด้วยเทคนิคภาพกราฟฟิก และส่งแบบนั้นให้กลุ่มทอผ้าทอ

สิ่งที่เป็นอุปสรรคของกลุ่มทอผ้าคืออ่านลายผ้าที่ดีไซน์เนอร์ออกแบบไม่เป็น ไม่รู้วิธีสร้างลวดลายการเลือกสีและกระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อทดลองทอตามแบบของดีไซน์เนอร์ ลายผ้าที่ออกมาไม่เหมือนกัน พยายามแก้ไขและทำอยู่หลายครั้งก็ไม่ได้ ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการทอเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวสมาชิกกลุ่มจึงแนะนำให้ศูนย์เรียนรู้ฯ หาซื้อฟืม (ฟืมคืออุปกรณ์อย่างหนึ่งในการทอผ้า ประกอบด้วยซี่แนวตั้งวางเรียงกัน อยู่ในกรอบไม้ ใช้สำหรับกระทบเส้นด้ายพุ่งให้ชิดเป็นระเบียบ หากไม่มีฟืมแล้ว ไม่สามารถทอผ้าให้เป็นผืนได้เลย) ทางศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ดำเนินการสั่งผลิตฟืมจากจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อนำมาประกอบเข้ากับกี่ทอมัดหมี่ กลุ่มทอผ้าก็ยังไม่สามารถทำตามแบบของดีไซน์เนอร์ได้ตามที่คาดหวังไว้

คุณธีรศักดิ์กล่าวเพิ่มว่า ทุกครั้งที่ได้รับทราบปัญหาเหล่านี้ ก็เกิดความขงใจว่าเหตุใดกลุ่มทอผ้าถึงทำไม่ได้ บวกกับตนเองก็ไม่มีความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับงานทอผ้าเลย แต่จำได้ว่าเมื่อ 2 ปีที่แล้วเคยมาศึกษาดูงานที่ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ โครงการพัฒนาโดยตุงฯ และเห็นการทอผ้าของโครงการฯ จึงสนใจและอยากมาศึกษาเรียนรู้ในครั้งนี้เพื่อจะได้ทราบและเข้าใจกระบวนการต่างๆ ตลอดจนสามารถเป็นแนวทางช่วยแก้ปัญหานี้ได้

เมื่อทีมแม่ฟ้าหลวงทุกคนได้รับทราบอุปสรรคของศูนย์เรียนรู้ ตามที่คุณธีรศักดิ์ได้กล่าวมานั้น จึงสังเกตเห็นศักยภาพงานทอผ้าแบบมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าว่าเป็นผ้าทอที่สวยงาม เพราะทีมเพิ่งไปดูการย้อมผ้าและทอผ้าทางภาคอีสานมาเมื่ออาทิตย์ที่ผ่านมา ประเด็นที่พูดคุยกันมีดังนี้

1. ดีไซน์เนอร์ต้องทำความรู้จักกลุ่มทอผ้า เช่น สมาชิกเป็นคน ช่วงอายุเท่าไร ใครถนัดลายไหน ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจใดบ้าง เพื่อให้สามารถนำเอาสิ่งเหล่านี้ไปคิดค้นแบบลายของชุมชนได้
2. ดีไซน์เนอร์อาจจะเคยเรียนรู้การออกแบบลวดลายต่างๆ แล้ว แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการทำงานกับชุมชนคือรับฟังเสียงของชาวบ้าน ลดการปะทะโดยตรง เพราะชาวบ้านมีความรู้เดิมอยู่แล้ว
3. ค้นหาผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการมัดหมี่มาร่วมกันออกแบบลายและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันเพราะรูปแบบการทอแบบนี้เป็นเอกลักษณ์ พบได้เฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ผ้ามัดหมี่เป็นงานทอที่สามารถสร้างสรรค์หรือออกแบบได้หลากหลายกว่าการทอด้วยกี่พุ่ง (แบบของดอยตุง) ตลอดจนการถักทอเป็นพญานาค อักษรได้สวยงาม
5. สิ่งที่กลุ่มทอผ้าสามารถทอได้สวยแล้วในปัจจุบัน หากจะต้องการเพิ่มราคาให้สูงขึ้น ควรมีการออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ร่วมด้วย มิเพียงแต่ผลิตเป็นผ้าจำหน่ายเป็นผืนอย่างเดียว
6. นอกจากการพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพแล้ว สิ่งที่สำคัญคือกลุ่มทอผ้าต้องค้นหาตัวตนให้ได้ว่าต้องการเป้าหมายการตลาดแนวทางไหน เพื่อจะได้ผลิตสินค้าได้ต้องตามความต้องการ

บรรยายภาศการพูดคุยของเจ้าหน้าที่โรงงานทอผ้าและคณะ ที่ห้องประชุมชั้น 2

เวลา 10.30 น. เยี่ยมชมการทอผ้าด้วยกี่ฟุ้งของโรงงานทอผ้า ตั้งแต่กระบวนการปั่นด้าย การใส่ตะกอล การร้อยเขาร้อยลาย อุปกรณ์ต่างๆ เช่น กระสวย ไม้เหยียบ การสร้างลายจากเส้นยืน เส้นนอน

สรุปการศึกษาดูงาน : คณะประทับใจที่เจ้าหน้าที่แม่ฟ้าหลวง ได้สละเวลามาให้ความรู้ที่ไม่เคยทราบจนเข้าใจ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อคณะอย่างยิ่ง และหวังว่าอนาคตอาจจะมีการนำสมาชิกกลุ่มทอผ้าจากศูนย์เรียนรู้ มาศึกษาดูงานหรือมาฝึกอบรมที่โรงงานทอผ้า โครงการพัฒนาโดยดุษฎี